ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KURUMLARI

Elinizdeki eser, "Türkiye Cumhuriyeti Kurumları Tarihi" alanında ortaya çıkan bir boşluğun doldurulmasına katkıda bulunmayı amaçlıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına ait kurumlar ile ilgili derli toplu bir çalışma bulunmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 101. yıl dönümü vesilesiyle, Cumhuriyetimizin tarihsel, kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik dinamiklerini anlamayı ve bunu gelecek nesillere aktarmayı amaçlayan projemizi/çalışmamızı tamamlamış bulunuyoruz.

"Erken Cumhuriyet Dönemi Kurumları" adlı eser, Cumhuriyet kurumlarının devletin kurumsallaşmasındaki rolünü incelemektedir. Osmanlı Devleti mirası üzerinde yeniden inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurumları ve bu kurumların hedeflerine ulaşmada elde ettiği başarılar bütün dünyanın gözleri önünde gerçekleşmiş ve büyük bir heyecanla karşılanmıştır.

1923 ruhu ve anlayışının, on yıllık bir harbin ardından nasıl bir şevk ve iştiyakla yeniden ayağa kalkma iradesi gösterdiğinin en önemli göstergelerinden biri Cumhuriyet kurumlarıdır. Türk Milleti'nin var olma mücadelesi verdiği Bağımsızlık Savaşı yıllarından 1950'li yıllara uzanan süreçte Cumhuriyeti oluşturan kurumların tümü, büyük bir toplumsal dayanışma ve mücadele ile inşa edilmişlerdir. Bu dönemde oluşturulan kurumların en önemli özelliği halkın destek ve özverisini en yüksek seviyede alınmış olmasıdır. Yapılmak istenenler topluma en doğru şekilde anlatılmış ve bu şekilde toplumdan büyük bir destek alınmıştır.

9 786256 586338

Şehit Adem Yavuz Sok.
Hitit Apt. 14/1 Kızılay - Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81
E-posta: info@siyasalkitap.com
www.siyasalkitabevi.com

siyasal kitabevi

@kitabevisiyasal
siyasal kitabevi
@kitabevisiyasal

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KURUMLARI

Bekir Koçlar
Kemal Yakut
Salim Gökçen

siyasal kitabevi

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KURUMLARI

Bekir Koçlar
Kemal Yakut
Salim Gökçen

siyasal kitabevi

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KURUMLARI

Bekir Koçlar - Kemal Yakut - Salim Gökçen

Siyasal Kitabevi
Aralık 2024, Ankara

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayınlayıcısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Erken Cumhuriyet Dönemi Kurumları

Editörler: Prof. Dr. Bekir Koçlar - Prof. Dr. Kemal Yakut - Prof. Dr. Salim Gökçen
Sekreter: Murat Çabaz
Kapak Tasarımı - Sayfa Düzeni: Şeyma Çetin
©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.
1. Baskı: Aralık 2024, Ankara
ISBN No: 978-625-6586-33-8
Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik
Yayıncı Sertifika No: 14016
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com
Baskı:
Sayfa Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfik İleri Mah. Emek Cd. Polat Sk.
No:2 Pursaklar/ANKARA
Sertifika No: 77079
Dağıtım:
Siyasal Kitabevi
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KURUMLARI

Bekir Koçlar - Kemal Yakut - Salim Gökçen

SUNUŞ

Erken Cumhuriyet dönemi, kimi görüşe göre Tanzimat'a kadar, kimi görüşe göre ise II. Meşrutiyet'e kadar uzanan bir süreçtir. Bir görüşe göre de sadece 1919 ve sonrasını ihtiva eder. İster Tanzimat'a kadar götürelim, ister 1919'dan başlatalım, bu dönem ile ilgili tek tartışılmaz husus vardır ki, erken dönem olarak ifade ettiğimiz zaman dilimi bir dönüşüm anıdır. Her yapılan eylem aslında toplumu ve devleti yeni bir medeniyet anlayışına zorlayan bir girişimdir. Her kurum ulaşılmak istenen muasır medeniyetin bir somut ifadesidir. Her kurum, yeni medeniyet tasavvurunun iktisat anlayışının, kültürel kabullerinin, siyasi ve hukuki tercihin yansımasıdır. Dolayısıyla bu an; hem düşünsel hem de kurumsal bakımdan teoriden eyleme geçildiği inkılâp zamanıdır.

Bir var oluş savaşının verildiği Milli Mücadele Döneminin sonunda yeni bir devletin kurulması ile birlikte Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Türk milleti gerçek sorunla yüzleşmişti. Ülke sermayesinin büyük bir bölümü ve işletmelerin büyük bir çoğunluğu yabancıların elinde idi. Tam bağımsız bir ülke için ekonomide millileşmenin gerekliliğine inanan Gazi Mustafa Kemal Paşa bu konuda hemen harekete geçti. Falih Rıfkı Atay bu dönemde millileşmenin ne şekilde olduğunu şöyle ifade etmektedir:

> "Bilmiyorduk. Bir bilen ve öğreten de yoktu. Herkes şaşırtıcı ve umut kırıcıydı… Yapılacak olanları, devletten başka yapabilecek kimse yoktu. 1923'ün şevkli iradesi, iktisadi nasihatçilerin bozguncu telkinini yendi. Bilmediğimiz şeyleri yapmaya koyulduk. Ankara köy müydü? Şehir olacaktı. Demiryolu Erzurum'a kadar ulaşmalı mıydı? Ulaşacaktı. Her şey yapılmalı ve yapılanların sahibi bu millet olmalıydı."

Erken Cumhuriyet Dönemi Kurumları adlı çalışmamız, bahsettiğimiz duruma bağlı olarak, bir asrı deviren ve artık inkılâp döneminden olgunluk dönemine erişmiş devletin bütünüyle kavranması ile birlikte, gelinen çağda başarılarını ve başarısızlıklarını akademik manada tespite yönelik bir girişim olarak ortaya çıktı. Bu bağlamda editörler olarak bir araya gelip ne yapabileceğimiz hususunda uzun tartışmalar sonucu ilk önce eğitim ve kültür, iktisat, siyaset ve hukuk alanlarında konu başlıkları belirledik ve tespit edilen konu başlıklarına göre de o alanda akademik değer üreten isimlerle temasa geçtik, projemize/çalışmamıza destek verip veremeyecekleri hakkında görüşlerini sorduk, büyük çoğunluğundan bu projede yer alabileceklerine dair olumlu cevap aldık ve süreci başlattık. Bir yıla yakın devam eden bu süreçte makalelerin toplanması, okunması ve yazarlar tarafından makalelerin son düzeltmeleri yapılarak yayına hazır hale

getirilmesi hususunda çok yoğun bir çalışma ortamı oluşturduk ve nihayetinde eseri sonuçlandırdık.

Projenin eser haline gelmesi ile ilgili olarak desteklerinden dolayı Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün yönetici ve personeline, özellikle de hem görüşleriyle hem sürecin yönetimiyle ilgili katkılarından dolayı Prof. Dr. Ömer Obuz'a teşekkür ederiz.

26 Kasım 2024

Prof. Dr. Bekir Koçlar

Prof. Dr. Kemal Yakut

Prof. Dr. Salim Gökçen

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASET, HUKUK VE İDEOLOJİ

Sunuş 5

İhsan Güneş: Yeni Türkiye Devletinde Siyasal Yapılanma (1920-1938) 9

Hakkı Uyar: Cumhuriyet Halk Partisi Cumhuriyet Devriminden Demokrasi Devrimine (1923-1950) 41

Esra Yakut: Meşihat Makamından Diyanet İşleri Başkanlığına.....61

Fahri Özteke: Kemalist Modernite ve Diyanet İşleri Başkanlığı (1924-1950).....121

İrem Karakoç: Türkiye Cumhuriyeti'nin İnşa Sürecinde Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay.....155

Ferit Yücebaş: Kurumsal Bir Yapı Olarak Umumi Müfettişlikler 243

Korkmaz Alemdar: 100. Yılında Cumhuriyet'in İletişim Politikaları: Unutulan Geçmiş ve Köy Enstitüleri İle Ortak Kader 265

Erhan Akdemir: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Dışişleri Bakanlığı.....287

İKİNCİ BÖLÜM

İKTİSAT

Rahmi Deniz Özbay - Sema Yılmaz: Âlî İktisat Meclisi..... 309

Naci Yılmaz: Türkiye'de Cumhuriyetin İnşaa Sürecinde Faaliyet Gösteren Devlet Bankalarının Finansal Performansları 331

Naci Yılmaz: Cumhuriyetin İnşaa Sürecinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Finansal Performansı..... 351

Özkan Demir - Rahmi Doğanay: Cumhuriyet Yönetiminin Üçüz Teşekkülü: Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Etibank, Elektrik İşleri Etüt İdaresi 373

Mustafa Yaşar Özoylumlu: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ticarî Tarımı Rasyonelleştirme Arayışı: Zirai Araştırma-Geliştirme Kurumları.....395

Erkan Afşar - Bekir Koçlar: Türkiye'nin Hububat Deposu: Toprak Mahsulleri Ofisi 427

Fatma Emek: Türkiye'de Hayvan Yetiştirme Kurumları (1923-1945).....455

Kemal Yakut: "Memleketin Öz Malı Türk Şeker Fabrikalarının" Kurulması 485

Hüsnü Özlü: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Savunma Sanayii Hamleleri (1923-1938).....523

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİM VE KÜLTÜR

Mustafa Şahin: Atatürk Döneminde Eğitim 545

Mustafa Şahin: İnönü Döneminde Eğitim.....567

Mehmet Okur: Cumhuriyetin Kültür Temellerini Şekillendiren Başlıca Kurumlar: Türk Tarih Kurumu – Türk Dil Kurumu – Halkevleri 587

Ercüment Topuz: Erken Dönem Cumhuriyet Türkiyesinde Kütüphaneler.....625

Ömer Obuz: "Milli ve Fennî Esaslara Göre": Türk Spor Kurumu (1936-1938).....659